

Подія/

Доповідь Голови Національного банку України Валерії Гонтаревої у Верховній Раді України¹

Report of National Bank of Ukraine Governor Valeriia Gontareva in the Verkhovna Rada of Ukraine

Голова Національного банку України Валерія Гонтарева 18 лютого 2015 року виступила у Верховній Раді України під час проведення парламентських слухань “Про шляхи стабілізації банківської системи України”. Вона поінформувала народних депутатів і учасників слухань про сучасний стан банківської системи, основні макроекономічні чинники, які впливають на грошово-кредитний та валютний ринки, а також окреслила плани регулятора щодо їх стабілізації. Пропонуємо вашій увазі повний виклад доповіді.

On 18 February 2015, National Bank of Ukraine Governor Valeriia Gontareva spoke in the Verkhovna Rada of Ukraine during the parliament hearings on “Ways to stabilize Ukraine’s banking system”. The Governor informed members of the parliament and participants of the hearings about the current state of the banking system and basic macroeconomic factors impacting on both monetary and foreign exchange markets and outlined regulator’s plans concerning their stabilization. We bring the complete report to your attention.

Шановні народні депутати, шановні присутні!

Парламентські слухання – це знакова подія для банківського співтовариства. Я дуже вдячна Верховній Раді за нагоду виступити з цієї трибуни.

Хто винен у повномасштабній фінансовій кризі, вже всі знають. Тому головне питання на сьогодні – що робити?

Звертаю вашу увагу, що це не просто питання навіть для провідних макроекономістів світу, які допомагали нам у розробці нової програми EFF, тому що більшість макропоказників важко спрогнозувати через невизначеність ситуації на сході країни, де на окуповану територію припадає близько 10% нашого ВВП.

Вважаю, що головним завданням сьогоднішніх слухань має бути пошук реальних кроків, які допоможуть банківському сектору вийти з глибокої кризи.

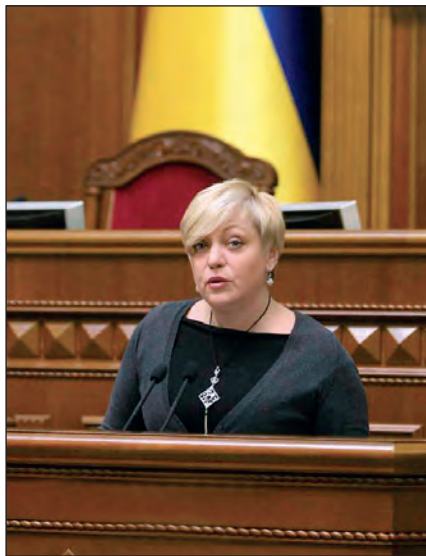
Що ми мали на старті цього року? Це:

- падіння ВВП;
- споживча інфляція – майже 25%;
- гривня знецінилася майже вдвічі;
- погіршення відчули всі сектори економіки й усі верстви населення.

Що ж нас очікує у поточному році?

За прогнозом Національного банку, має розпочатися поступове відновлен-

¹ Повний текст доповіді.

ня показників економічної активності:

- скорочення реального ВВП уповільниться до мінус 4.5–5.5% (через статистичний ефект, навіть за умови шоквартального зростання);
- споживча інфляція, унаслідок значного підвищення тарифів на газ та теплокомуненерго, сягне 24–26%.

Водночас базова інфляція (тобто без урахування тарифів) становитиме 18–19%;

- інвестиційний та споживчий попит буде низьким;
- відновлення інвестиційних про-

цесів та позбавлення споживання очікуємо лише в наступному році;

- базова інфляція повернеться до однозначного рівня також у 2016 році.

У поточному році ми прогнозуємо подальше поліпшення стану платіжного балансу. Дефіцит рахунку поточних операцій зменшиться до 11% від ВВП. А сальдо фінансового рахунку повернеться до додатних значень завдяки зростанню офіційного фінансування.

Чисті надходження прямих іноземних інвестицій збільшаться на 1–2% від ВВП. До того ж вплив коштів із банківської системи зменшиться.

Нещодавно Крістін Лагард анонсувала сорокамільярдний пакет допомоги Україні. Його ми отримаємо впродовж чотирьох років. Які компоненти цього пакета? Крім нової програми EFF з МВФ обсягом у 17.5 млрд. доларів, Україна повинна отримати:

- 2 млрд. доларів США від Світового банку;
- 2 млрд. доларів США як гарантію від уряду США;
- 2.6 млрд. доларів США від Європейського Союзу;
- решту – від інших донорів та міжнародних кредиторів.

Також важливу роль буде відігравати реструктуризація зовнішніх боргових зобов’язань країни.

З огляду на перспективи отриман-

ня коштів ми ставимо собі за мету збільшити валютні резерви держави до 17 млрд. доларів США на кінець року. Цьому сприятиме нова програма з Міжнародним валютним фондом.

Однак макроекономічна ситуація залишається складною. Заявлений прогноз може бути відкоригований у разі ескалації конфлікту на сході країни.

Зберегти в таких умовах керованість корабля на ім'я "Економіка України" та зміцнити його – справа надскладна. Вона потребує від усіх нас професійності та концентрації зусиль.

Внесок Національного банку у цю справу – це виконання його основної функції – збереження купівельної спроможності гривні. Тобто центробанк має сконцентруватися на досягненні низьких темпів споживчої інфляції в середньотривковій перспективі.

На жаль, цього року ми не можемо розраховувати на низьку інфляцію. Оскільки очікується підвищення адміністративно регульованих тарифів унаслідок проведення нагальних економічних реформ, але підвищення тарифів – це крок до відновлення цінової стабільності у подальшому. **Підкреслю, усунення структурних та фіскальних диспропорцій разом із поліпшенням показників ефективності відповідних галузей економіки – це правильний шлях до нашої спільної з урядом мети.**

Водночас бажано не нашкодити банківській системі та за можливості сприяти економічній активності та подальшому зростанню ВВП нашої держави.

Якою ж буде тактика Національного банку у 2015 році?

Вважаємо, що найкращим способом стримування інфляції є реалізація трьох наших намірів:

1) запровадження більш жорсткої грошово-кредитної політики;

2) поступове скасування наявних адміністративних обмежень на валютному ринку;

3) створення передумов для запровадження інфляційного таргетування.

Операційними орієнтирами обрано: чисті міжнародні резерви, чисті внутрішні активи та монетарну базу.

Переконана, запропонована тактика є не просто кращою з можливих, а є безальтернативною. Чому? З огляду на сьогоднішні виклики з боку платіжного балансу (несприятлива динаміка експорту, ускладнені можливості рефінансування боргів, вплив капіталу) у Національного банку просто не-

має ресурсів для того, щоб серйозно впливати на рух валютного курсу. **Національний банк не може чинити опір вищезазначеним чинникам.**

Разом з цим слід урахувати, що нині ми не маємо вільного курсоутворення, оскільки ще не відмовляємося від адміністративних заходів регулювання валютного ринку.

Також зазначу, що Національний банк залишає за собою право на застосування додаткових адміністративних та інших доступних йому засобів для запобігання різким сплескам курсу, природа яких не визначається фундаментальними чинниками.

Так діє більшість країн, що перейшли до управління грошово-кредитним ринком за допомогою процентної ставки, а не курсу.

Зауважу, що Національний банк не пішов з валютного ринку, залишивши його напризволяще. Ми щодня проводимо прямі інтервенції НАК "Нафтогаз" на закупівлю газу та "Енергоатому" для закупівлі ядерного палива. За нашими розрахунками, без тиску з боку найбільших імпортерів (насамперед "Нафтогазу України") на ринку має превалювати пропозиція валюти.

Ми вже досягли домовленості з Міжнародним валютним фондом: доки валютний ринок не збалансується, ми будемо продовжувати проводити ці інтервенції з валютних резервів країни. **А це і є велика допомога нашому валютному ринку в пошуку рівноваги.**

Запевняю, як тільки ситуація стабілізується, платіжний баланс буде врівноважений, економіка реформована, насамперед її енергетичний та житлово-комунальний комплекси, **Національний банк відмовиться не лише від адміністративного регулювання, але й від таких інтервенцій.**

Звертаю вашу увагу, що курс, навіть у мирний час, **уже ніколи не буде фіксованим. І головним у нашій монетарній політиці буде продовження використання системи гнучкого обмінного курсу. Тому що тільки плаваючий курс валюти є протидією зовнішнім викидам і шокам.**

Гнучкий валютний курс уже допоміг нам упоратися з дисбалансами, які існували останні шість років. Він сприяв як підвищенню конкурентоспроможності українського експорту, так і значному поліпшенню стану торгового балансу. Останній буде майже збалансований вже в цьому році.

На жаль, курс і надалі буде коливатися на ринку. Суспільство має зрозуміти, що це неминучий процес.

Коливання валютного курсу – це нормальне явище на вільних валютних ринках! Потрібно звикати.

Щоб пом'якшити ці коливання та зупинити неконтрольоване зростання інфляції, Національний банк вирішив застосовувати більш **жорстку грошово-кредитну політику**. Основним інструментом управління грошово-кредитним ринком у цьому році обрано процентну ставку.

Облікова ставка стане відображенням реальної вартості грошей. При цьому, прагнучи обмежити своє втручання в ринкові механізми ціноутворення, центробанк безпосередньо впливатиме **лише на найбільш короткостроковий сегмент.**

Інші процентні ставки в економіці, включаючи ставки за банківськими кредитами і депозитами, прибутковості облігацій та інші ставки фінансового ринку, будуть **визначатися ринковими механізмами.**

Так, 6 лютого цього року ми підвищили розмір облікової ставки до 19.5 відсотка річних. Відповідно змінилися ставки за активними та пасивними операціями Національного банку. Основною причиною такого рішення стали високі інфляційні ризики. Зростання цін упродовж останнього року зумовлено низкою чинників, серед яких:

- значна девальвація гривні;
- масштабні виплати Фондом гарантування вкладів фізичних осіб;
- зростання адміністративно регульованих цін та ставок окремих податків.

Крім того, інфляційний тиск посилювали монетизація фіскального дефіциту та обсяги рефінансування банків. Проте їх вплив коригувався діями Національного банку з продажу депозитних сертифікатів та підвищення облікової ставки.

Шановні присутні, колеги!

Є побоювання, що підвищення ключової процентної ставки загальмує кредитування економіки. Мушу сказати, що, справді, з точки зору економічної теорії, так має статися, але за умови незмінності решти чинників.

Статистичні показники свідчать, що навіть за від'ємної реальної процентної ставки обсяги кредитування продовжували зменшуватися до –10% у минулому році.

Це дає нам підстави вважати, що останнє підвищення облікової ставки в умовах військового конфлікту не матиме вирішального впливу на ухва-

лення рішення про кредитування.

Зараз небажання банків кредитувати не пов'язане з браком у них коштів (надмірна ліквідність банківського сектору на сьогодні дорівнює 30 млрд. гривень). **Насправді банки прагнуть уникнути значних фінансових ризиків через відсутність платоспроможних позичальників.** Можна констатувати, що економіка наразі перебуває в режимі очікування. Національний банк має намір “зламати” в поточному році **сегментованість грошово-кредитного ринку.**

Брак довіри між банками заважає перерозподілу ліквідності й загрожує стабільності банківської системи. Подолання такої сегментованості буде потребувати від Національного банку одночасного активного застосування інструментів як із надання ліквідності, так і з її стерилізації.

Саме адресна короткострокова підтримка з боку Національного банку тих банків, які мають тимчасові проблеми ліквідності у зв'язку з впливом депозитів та погіршенням якості кредитного портфеля, **дала змогу зробити кризу відносно керованою.**

За нашим прогнозом, у 2015 році приріст монетарної бази, необхідний для задоволення потреб економіки та банківської системи у платіжних засобах, становитиме 30%, або 100 млрд. грн.

Наступне. Національний банк докладає всіх зусиль для створення передумов запровадження інфляційного таргетування, оскільки **більше, ніж будь-хто, зацікавлений у поверненні інфляції до помірних темпів.**

Що буде, якщо зараз поставити іншу мету й ігнорувати інфляцію? Ми можемо спровокувати різкий стрибок цін. Як наслідок, доведеться повернутися до механізмів захисту від інфляції, що існували в 1990-ті роки, — індексація цін тощо. При цьому фінансова система почне звужуватися: додатковий вплив коштів гарантовано!

Це буде крок назад у розвитку економіки. Зростання не відновиться, а інфляція може бути ще вищою.

Наразі потрібна політика зі стабілізації та зниження інфляції. Причому не короткострокова, як ми звикли, тобто з прогнозом тільки на наступний рік або навіть на найближчі місяці, а **середньо- і довгострокова.**

Грошово-кредитна політика впливає на інфляцію повільно, **тому вже зараз нам треба визначати заходи політики, виходячи з тривалого горизонту.**

Крім того, нам необхідно вирішити проблему високих інфляційних очікувань і перейти до ситуації з їх більш низькими стійкими рівнями. Інакше посиляться негативний вплив на довгострокові темпи економічного зростання. Саме на це спрямована активізація комунікаційної роботи Національного банку.

Шановні народні депутати, шановні присутні!

Відверто й відповідально заявляю: **ми проводили, проводимо і будемо проводити політику подальшого зміцнення банківського сектору. Для нас, як і для всього суспільства, головне, щоб банки були прозорими, фінансово стійкими, законотворчими і надійними.**

Саме з цією метою Національний банк України планує продовжувати реформування банківської системи, керуючись принципом трьох “К”: капіталізація, консолідація, концентрація.

Зараз, на жаль, банки працюють у поганих макроекономічних умовах, знижується якість їх кредитного портфеля, результат діяльності всієї банківської системи від'ємний — **—53 млрд. гривень** у 2014 році. Тому Національний банк і **надалі буде стимулювати банки до підвищення рівня капіталізації.**

Завдяки спільній роботі парламенту, уряду та Національного банку України наприкінці минулого року ухвалено важливий Закон України “Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків”.

Також минулого року в рамках діагностичного обстеження пройшли стрес-тести 35 найбільших за розміром активів банків, щодо 17 з них визнано потребу в збільшенні капіталу. Разом з тим один із зазначених банків на сьогодні передано до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Процеси докапіталізації банків мають сприяти підвищенню стійкості банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів.

Побоювання з приводу стійкості банківської системи безпідставні. Так, ми відкликаємо ліцензії, **але це не вимушена, а стандартна частина роботи регулятора в будь-якій країні світу.** Рішення про визнання банку неплатоспроможним є наслідком наглядового реагування. У кожному конкретному випадку воно ухвалюється **виключно відповідно до законодавства.**

У 2014–2015 роках визнано неплатоспроможними 39 банків. Їх переда-

но до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Відбувається природний процес очищення банківської системи від неплатоспроможних установ та банків, що відмивають кошти і не дотримуються вимог законодавства. Це сприяє зміцненню ринкової дисципліни і в цілому підвищенню стійкості банківського сектору. Упроваджуючи цю політику, ми виходимо з пріоритету стабільності банківської системи, ухвалюємо виважені рішення в наглядовій діяльності.

Очищення банківської системи відбувається з дотриманням чинного законодавства, яке захищає інтереси вкладників.

Зокрема, кожному вкладникові банку, який визнано неплатоспроможним, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує відшкодування коштів за його вкладом та відсотками, нарахованими на день прийняття Національним банком рішення про неплатоспроможність банку.

Сума відшкодування не може перевищувати 200 тисяч гривень. Інформацію щодо суми відшкодування можна знайти на офіційних сайтах Фонду, Національного банку та банків, які є учасниками Фонду. Наразі вкладники — фізичні особи 28 банків повністю отримали виплати від Фонду, ще стосовно 22 банків виплати тривають.

За даними Фонду, на 1 січня цього року майже півмільйона осіб у 2014 році отримали відшкодування у розмірі 14.3 млрд. грн.

У 2015 році, як і торік, ми будемо дотримуватися практики використання диференційованого режиму нагляду за окремими банками залежно від їх системної важливості, рівня прозорості та ступеня дотримання регулятивних норм.

До системно важливих банків і банків, які отримали стабілізаційні кредити рефінансування, будуть застосовуватися додаткові механізми регулювання та нагляду. Безперечно, при цьому ми враховуємо як міжнародний досвід, так і особливості української економіки. Саме тому виникає потреба в розширенні обсягу повноважень кураторів, яких Національний банк призначає до банків, що отримали стабілізаційні кредити.

Як свідчить досвід, з наявними повноваженнями куратор **не може запобігти протиправним діям, він лише реагує на них постфактум.** Надання до-

даткових повноважень уповноваженим кураторам дасть змогу зробити контроль більш ефективним, а кураторів – більш захищеними.

На жаль, на сьогодні система пруденційного нагляду є, швидше, системою реагування на негативні події, що вже відбулися.

Очевидно, що система повинна бути орієнтована насамперед на превентивне реагування. Хотілося б, щоб наша робота була спрямована більше на профілактику, ніж на жорсткі репресивні заходи.

Нещодавно Президент України вніс на розгляд парламенту дуже важливий законопроект, головною метою якого є посилення відповідальності керівників банку, власників істотної участі та інших пов'язаних із банком осіб за ухвалення фінансових рішень.

Також цей законопроект спрямований на підвищення ефективності банківського нагляду, забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників та кредиторів банку. Наголошую, що ухвалення проекту закону є передумовою виділення Україні першого траншу нової програми EFF. Сподіваюся, що його ухвалення відбудеться найближчим часом.

Шановні народні депутати!

Шановні присутні!

Звертаю вашу увагу на те, що розв'язання проблем лише банківського сектору не можна забезпечити необхідні перетворення економіки України.

Більше того, для сталого розвитку банківського сектору в країні потрібна макроекономічна стабільність.

І це вимагає швидкого проведення глибоких і широкомащштабних структурних реформ, спрямованих на:

- реформу судової системи;
- ліквідацію корупційних схем;
- поліпшення бізнес-клімату та дерегуляцію;
- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій;
- поліпшення управління та реформування державних підприємств, у тому числі НАК “Нафтогаз України”.

Важливо, що підтримка Національного банку провідними вітчизняними економістами, експертами наукових установ, громадських організацій та бізнес-спільноти дедалі зростає. Про це свідчать зміст і результати діалогу під час наших зустрічей, проведених напередодні парламентських слухань.

І безумовно, у першу чергу нам потрібен мир.

Хочу вірити, що скоро він настане.

Дякую за увагу!

Під час проведення парламентських слухань зі співдоповідями також виступили голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності **Сергій Рибалка**; заступник міністра фінансів України **Віталій Лісовенко**; народний депутат України, представник Президента України у Верховній Раді України **Степан Кубів**; экс-Голова Національного банку України **Володимир Стельмах**; перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності **Михайло Довбенко**; член Ради Національного банку України, доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного університету імені Т.Шевченка **Ігор Лютий**; заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності **Олег Лаврик**; голова правління акціонерного товариства Райффайзен-банк “Аваль” **Володимир Лавренчук**; заступник директора-розпорядника виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб **Андрій Оленчик**; керуючий директором Департаменту фінансових установ Європейського банку реконструкції та розвитку **Нік Тессейман**; голова фракції Радикальної партії у Верховній Раді України **Олег Ляшко**; перший заступник голови Державної служби фінансового моніторингу **Андрій Ковальчук**; секретар Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності **Максим Поляков**; голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку **Тимур Хромаєв**; голова Координаційної ради Українського кредитно-банківського союзу **Борис Соболев**; голова підкомітету з питань банківської діяльності Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності **Іван Фурсін**; доктор економічних наук, професор, ректор Університету банківської справи Національного банку України **Тамара Смовженко**; голова підкомітету з питань цінних паперів і фондового ринку, діяльності рейтингових агентств та електронної комерції

Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності **Павло Різаненко**; президент публічного акціонерного товариства “Приватбанк” **Олександр Дублет**; заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності **Руслан Демчак**; член Ради Національного банку України, голова ради Незалежної асоціації банків України **Роман Шпек**; співголова Громадської ради Національного банку України, народний депутат України шостого–сьомого скликань **Станіслав Аржевітін**; голова правління публічного акціонерного товариства “Альфа-банк” **Вікторія Михайль**; доктор економічних наук, декан кредитно-економічного факультету, професор кафедри менеджменту і банківської діяльності Київського національного університету імені В.Гетьмана **Михайло Діба**; экс-заступник Голови Національного банку України, народний депутат України першого скликання **Борис Марков**; член спостережної ради Українського кредитно-банківського союзу **Юрій Блащук**; президент Асоціації українських банків, народний депутат України першого скликання **Олександр Сугоняк**; віце-президент Українського кредитно-банківського союзу **Ярослав Колесник**; голова комітету Незалежної асоціації банків України з питань грошово-кредитної політики **Сергій Мануха**; заступник голови правління публічного акціонерного товариства “Перший український міжнародний банк” **Артур Загородников**; директор Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем **Олександр Карпов**; член Ради Незалежної асоціації банків України **Тарас Кириченко**; співголова Громадської ради Національного банку України **Ярослава Авраменко**; незалежний експерт **Анатолій Дробязко**; заступник голови правління публічного акціонерного товариства “Укрсиббанк” **Сергій Панов**; голова ради Асоціації бюро кредитних історій, член ради Незалежної асоціації банків України **Антоніна Паламарчук**; член Спостережної ради Українського кредитно-банківського союзу **Олег Андронов**; експерт фінансового сектору, кандидат юридичних наук **Юлія Вітка**; голова правління публічного акціонерного товариства “Перший інвестиційний банк” **Олег Малкін**. □